

EL-CEVÂHİRÎ'NİN ŞİİRLERİNDE VATAN ÖZLEMİ

Ruya Ali¹
Şerafettin Yıldız²

Öz

Arap şiirinde vatanın önemine, vatan sevgisi ve hasretine dair konulara geniş yer verilmektedir. Şairler şiirlerinde hep vatan toprağına, insanlara ve hatıralara bağlılıklarını dile getirmekte, kendi ülkelerinde darlık ve yoksulluk içinde yaşamalarına rağmen yine de ayrıldıklarında vatan hasreti çekmektedirler. Vatan sevgisi, neredeyse her şairin şiirlerine konu olmaktadır. el-Cevahiri'nin şiirinde ele aldığı vatan özlemi, toprağına özgü bir özlemden ibaret değildir. Yazdığı şiirler, sadece insanı ve hatıraları konu almaz. Onun şiirlerinde, tüm bunların yanında acı, şiddet ve gerçekler de genişçe yer bulmaktadır. Bu çalışmada, el-Cevahiri şiirinde de vatan hasretinin ortaya çıkmasına neden olan hususlar vurgulanmaya çalışılmakta, şairin vatan özlemi çerçevesinde temas ettiği konular ele alınıp söz konusu şiirlerindeki sanatsal ve ayrıca estetik özelliklere ışık tutulmaya çalışılmaktadır. Araştırma iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde el-Cevahiri'nin hayatından kesitler sunulmuş, yaptığı yolculuklar üzerinde durularak vatanından ve yurdundan sürgün edilmişinden ve sebeplerinden bahsedilmektedir. İkinci bölümde, el-Cevahiri'nin şiirine konu olan özlem ve hasretin mahiyeti ele alınmakta, ardından özlem duygusunun, lügat olarak tanımlanmaktadır. Özlem ve hasretin konusu olan toprak ve insan gibi konular ele alınmakta ardından da araştırmada başvurduğumuz kaynaklar verilerek araştırma sonlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

el-Cevahiri
Özlem
Şiir
Vatan
Sürgün

Makale Hakkında

Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi : 08.10.2020
Kabul Tarihi : 13.11.2020
E-Yayın Tarihi : 30.11.2020

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı.
ruyasilaw535@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3797-4867

² Doktor Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı.
serafettinyildiz@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8665-4432

NOSTALGIA in the POETRY of AL-JAWAHIRI

Abstract

In Arabic poetry, the issues on the importance of homeland for people, love and longing for the homeland has been given a large place. In their poems, poets have always expressed their loyalty to homeland, people and memories; they have longed for their homeland when they left it, despite having lived in dire straits and poverty at their own countries. Love of homeland has been the subject of poems of almost every poet. al-Jawahiri's longing for homeland, which he deals with in his poetry, is not just a land-longing. His poems are not only about people and their memories. Beyond these; pain, violence and truth, have found a wide place in his poems, as well. In this study, the issues that cause the emergence of homeland nostalgia in al-Jawahiri poetry have been tried to be emphasized, the subjects that the poet came into contact with in the context of longing for homeland have been discussed and it has been tried to shed light on the artistic and aesthetic features of these poems. The research consists of two parts. In the first part, the sections of the life of al-Jawahiri are presented, and the reasons for his exile from his homeland and his country are mentioned with an emphasis on his journeys. In the second chapter, the nature of missing and longing, which is the subject of al-Jawahiri's poetry, is discussed, and then the sense of longing is defined as vocabulary. The subjects such as land and human being, which are the subjects of missing and longing, have been discussed and the research has been finalized by giving the sources that we applied in the research.

Keywords

al-Jawahiri
Nostalgia
Poetry
Homeland
Exile

Article Info

Research Article

Received : 10.08.2020
Accepted : 11.13.2020
Online Published : 11.30.2020

Kaynakça Gösterimi: Ali, R. ve Yıldız, Ş. (2020). El-Cevâhirî'nin Şiirlerinde Vatan Özlemi, *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 1 (1), 53-63.

Citation Information: Ali, R. ve Yıldız, Ş. (2020). Nostalgia in the Poetry of Al-Jawahiri, *Journal of Society, Economics and Management*, 1 (1), 53-63.

GİRİŞ

Eski veya yeni olması fark etmeksizin çağlar boyunca Arap şairlerinin dillerinde ifadesini bulan müstesna şiirlerin üzerinde durup düşünmek, mahiyetini anlamaya çalışıp etraflıca okumak bizleri; o harika şiirleri kaleme alan şairlerin yaşadığı eski zamanlara götürmektedir. Böylece onların söz konusu zamanlarda yaşadıkları durumları, şu an dahi yaşama fırsatı bizlere sunulmakta, onların halet-i ruhiyelerini anlayarak şiirin ürünü olan her şeyin, tasavvur dünyamızda canlandırılması sağlanmaktadır. Şiir beyitlerinin sözcükleriyle çizilen resim; şiirin çeşitlerini, enstrümanlarını ve üslup yöntemlerinin anlaşılmasını sağlayan ve birbirinden farklı; ayrıca sanatsal değere sahip birçok tablo ortaya koymaktadır. Arap şairlerinin dillerinden süzülen şiir ve beyitlerinde bulunabilen bu muazzam çeşitlilik, kendilerinin bizzat içinde yaşadıkları çevre şartlarından ve yaşam koşullarından ileri gelmektedir (Rumiyye, 1996 :25). Övgü, yergi, gurur, yüceltme ve methiye gibi duyguların derinliklerinde birçok neden yatar ki, vatan sevgisi ve gurbet duygularını bu nedenlerin en başında saymak mümkündür. Hatta bu duyguları meydana getiren şiirsel yaratıcılığın kaynağının, o şiiri ortaya çıkaran asıl saikin, belki de vatan sevgisi olduğunu ileri sürmek mümkündür. Dahası, şairin namını, tarihin sayfalarına altın harflerle kazıyan o saik de, vatan sevgisidir. Özellikle Arap Milleti'nde yaşanan krizlerin, inkılap ve devrimlerin gölgesi altında geçen zamanlarda yaşamış Arap şairlerinin isimleri, içlerindeki vatan sevgisinden fıskıran şiir ve beyitleri sayesinde tarihe altın harflerle yazılmaktadır. Bunlar gibi modern çağımızdaki şairlerin birçoğu da, rejimler tarafından uğradıkları baskı ve zulümden dolayı öz vatanlarından sürülüp topraklarından mahrum bırakılmaktadır. Kimisi, vatanından milletinden uzakta, mahrum bir şekilde yaşamakta; kimisi de hasret ve gurbet acısı içinde paramparça bir yaşam sürmektedir (Rumiyye, 1996: 25).

Özlem ve hasret konusunun işlendiği şiirler, Cahiliye asrından beridir araştırmacıların dikkatini çekmiş olup şiirin bu çeşidine özel bir ilgi duymaktadırlar. Cahiliye Dönemi şairleri, vatanlarına olan özlem ve hasretlerini şiirlerinde, harikulade bir şekilde dile getirmişlerdir. Bunun sebebi de şudur ki, vatan sevgisi, insanın fitratından kaynaklanan yani doğuştan gelen bir duygudur. İnsanın öz benliğinde daima var olan vatan sevgisi, kendisini vatanına sevk etmekte; onu doğup büyüdüğü ocağa celb etmektedir. İşte vatana duyulan bu hasret duygusu, “İnsanın, adeta tabiatını işgal etmekte; kendisinde en şiddetli hasret ve şevk duygusu ibda ederek onu alıp vatanına götürmektedir” (el-Ebşihi, 2008: 308). İlginçtir ki, araştırmacılardan birisi, bu durumu ifade etmek bakımından meseleyi öyle bir hadde vardırılmaktadır ki sonunda, “Vatanından ve yurdundan ayrı düşmeyen şairler, hayal dünyalarında kendileri için uzakta bir vatan icad ederler ve bilahare o hayal ürünü olan vatanlarına özlem ve hasretlerini, şiirlerinde dile getirirler” (Bedevi, 1984: 5) demektedir. Şurası bir hakikattir ki, vatan sevgisi, hayat ve yaşamakla eş değer tutulmakta; diğer taraftan ondan ayrılık ve gurbet hayatı, ölümle mukayese edilmektedir. İslamiyetin ikinci Raşid Halifesi Ömer b. el-Hattab'ın dilinde ise vatan sevgisi, “Şehir ve kentler, Allah'ın insanda var ettiği vatan sevgisi sayesinde mamura medar olmuştur.” şeklinde ifadesini bulmaktadır (el-Cahiz, 1965: 227). İslamiyetin başlangıç devrelerinde gerçekleştirilen fetihlerin muzaffer askerleri, dillerinde vatana ve millete özlemi ifade eden şiirlerle cenk etmektedirler. Uzun dönemler boyunca cihada çıkan askerler, his dünyalarında taşıdıkları vatan hasretini, şiirsel bir üslupla daima dile getirmektedirler. Bu konuda elimizde bir yığın tarihi bilgi mevcuttur. Zira Allah için kendi öz vatanlarından ve yurtlarından ayrı

düşen askerlerin, çoluk-çocuk sevgisinden, baba şefkatinden uzak kalmanın acısı ciğerlerini yakmakta; kalplerini, adeta kül etmektedir. Örneğin İslam'ın üçüncü Halifesi olan Osman b. Affan'ın ordusunda Horasan'a savaşa çıkan Malik b. El Riyb, arzu ettiği şehitlik kendisine görününce, içinde taşıdığı vatan hasretinin acısıyla şu şiiri terennüm etmeye başlamakta ve içini yakan gurbet hayatını, şu sözcüklerle dile getirmektedir.

*el-Gada'da sevdiklerimle geçirdiğim,
O zamanlar geri gelir mi bir bilseydim keşke,
Keşke yürüyüşünü hiç kesmese,
el-gada, geceler boyu yürümeye devam etse keşke,
Ölüm geliyor aklıma şimdi,
Bana gözyaşı dökcek kimseler bulamıyorum,
Kılıcımdan ve ağlayan mızrağımdan başka (el-Kadı, 1965: 169).*

Ana vatanından, öz yurdundan ayrı kalıp gurbet ellere düşmenin neticesinde husule gelen ve vatana özlemin işlendiği bu şiirler, Endülüs Emevi Devleti döneminde oldukça yaygınlık kazanmış, sonraki dönemlerde, özellikle de Endülüslüler zamanında ilerlemiş ve gelişme kaydetmişlerdir.

1. Muhammed Mehdi El-Cevâhîrî'nin Hayatı

Muhammed Mehdî Abd el-Cevâhîrî 1900 senesinde tutucu bir ailenin çocuğu olarak Nəcəf'te doğmuştur. el-Cevâhîrî'nin mensubiyeti şair olan dedesi Şeyh Muhammed Hasan'a dayanmaktadır. Dedesi Caferî fikhî ile ilgili bilgiler veren ve mühim bir kaynak olarak kabul etmiştir, "Cevâhiru'l-Kelam" adındaki eseriyle ün kazanmıştır. Bu mühim eser dedesinden aileye miras olarak kalmıştır. O dönemlerde Nəcəf kültürel faaliyetlerin yoğun olduğu, dini bir merkez hüviyetindedir. Aynı zamanda birçok edebi eserin de doğduğu yerdir.

Muhammed Mehdî el-Cevâhîrî'nin ailesi Nəcəf'te hususiyetle edebi eserler veren ve güzel şiirler ortaya çıkaran bir aile olması hasebiyle tanınmış, Nəcəf halkı tarafından takdir edilmiş, saygınlık kazanmıştır. Yine babası kültürel anlamda aktif ve iyi bir dini eğitim almış, saygın, kişilikli bir zattır. Babası Şeyh Abd el-Huseyn oğlunun iyi bir eğitim alması gerektiğini savunmuş ve onun geleneksel hayattan kopmadan sıkı bir dini ve kültürel eğitim almasını sağlamıştır. Klasik şiir bilgisi oldukça iyi olan el-Cevâhîrî, o devrin meşhur şairlerin çoğunun şiirlerine hâkimdir ve bazısını da ezberlemiştir. O devirde Nəcəf'te okuma yazma oranı oldukça yüksekti. Aynı zamanda şiir ve edebiyat çok gelişmiş ve herkesin ilgisini çekecek bir düzeye erişmişti. Yine o devirde Nəcəf dış dünya ile ilişkisi kopuk olmayan bir şehir konumundadır. O dönemde çeşitli ülkelerde çıkarılan gazeteler ve dergiler Nəcəf'e kolay bir şekilde ulaşırdı. Muhammed Mehdî el-Cevâhîrî'nin böyle bir ortamda bulunması onu hem edebî hem de kültürel yönlerden zengin bir kişiliğe sahip olmasına zemin hazırlamış. el-Cevâhîrî Nəcəf sayesinde elde ettiği bu kazanımlarla ilgili şu açıklamayı yapmıştır: " Benim her zaman memleketime olan sevgim devam etmekte ve ben memleketime çok şey borçluyum, kasidelerimin arkasında olan şey Nəcəf'tir (el-

Semerai,1973: 9). Muhammed Mehdi el-Cevâhirî birçok ilim merkezinden ve ilim adamından ilimler öğrenmiştir. Necef'te bulunan Medresetu'l-Aleviyye el-İraniyye'de birçok alanda kendisini geliştiren ilimler tahsil etmiştir. Bu okulda lisan, fihri bilgiler, edebiyat ve felsefe eğitimlerini almıştır. Bu okul sayesinde her gün Nehcü'l-Belâga'dan bir hutbeyi, el-Kâli'nin "Emâli"sinden bir kısmı, Mütenebbî'nin divanından bir kasideyi hıfz etmiştir. Yine şair, ilm-i sarf alanında "el-Acurrûmiyye", "Katru'n-Nedâ", "el-Elfiye" ve "Muğni'l-Lebîb"; ilm-i mantık alanında Molla Abdullah'ın "el-Hâşiye" ve "Şurûhu's-Şemsiyye" Belagat ilminde "el-Mutavval" ve "el-Muhtasar" gibi o devrin meşhur kitaplarını okumuştur (Abubakr,2017:10). 1924 senesi hayatında değişikliklerin olduğu bir yıldır. Bu yıl Necef'ten ayrılan el-Cevâhirî Bağdat'a doğru yola koyulmuştur. Bağdat'a vardığında burada yer alan ilkokulların birinde öğretmenlik yapmayı düşünmüş ve bu sebeple 1927 senesinde Irak vatandaşlığına geçmiştir. Burada kısa bir süre bir ilkokulda öğretmenlik yapmıştır. Kendisine yöneltilen hangi ülkenin vatandaşı olduğu sorusuna, ben ve babam Osmanlı tebaasındanız cevabını vermiştir. Kardeşlerinden Abdu'l-Hâdi el-Cevâhirî ise ailesinin İran vatandaşlığına sahip olduklarını ifade etmiştir. el-Cevâhirî kardeşinin yaptığı bu açıklamayı kabul etmeyip şu mısralar ile kendisinin Osmanlı halkından olduğunu izah etmiştir.

عريق ليس بالمجهول أصلا ولا ينمي لأباء هجان

Aslı anonim değil ne de acı çeken babalar için büyüür

Eğitim hayatına bir ara veren el-Cevâhirî, Kral Faysal'ın teklifini kabul etmiş ve sarayda memur olarak çalışmaya başlamıştır. Kral Faysal kendisinin yaptığı çalışmaları çok beğenmiş ve kendisini oğlu gibi görmeye başlamıştır. el-Cevâhirî, Haşimiye ailesinin kendisine yaptığı bu iyilikleri unutmamış ve bu aileyi metheden kasideler yazmıştır ve vefa borcunu ödemeye çalışmıştır. Bu kasidelerin sayısı on kadardır. Irak'ın miners sistemini tenkit ederken garip bir şekilde kraliyet ailesiyle iyi ilişkiler sürdürmeyi de başarmış (el-Semerai, 1973: 11). 1930 senesinde el-Cevâhirî saraydaki vazifelerinden ayrılmış ve kendisine yeni bir yol çizmiştir. Yine gazeteciliğe başlaması bu süreçte olmuştur. Önceki yaşamında din adamlarına has kıyafetler giyen el-Cevâhirî bu süreçte dini kıyafetlerini giymemiştir. Şair, daha sonraki hayatında farklı liselerde Necef'te ve Basra'da görev yapmıştır. Bundan sonraki hayatında ise eğitim bakanlığında editör olarak görev yapmaya başlamıştır. el-Cevâhirî'nin hayatı yine birçok değişiklikle devam etmektedir. Bu süreçte bazı siyasi parti mücadelelerinin içinde kendisini bulan şair, yine bu dönemde birtakım sanatsal ve kültürel deneyimler elde edecek yolculuklara girmiştir. Mısır, Suriye, İngiltere ve Fransa gibi birçok ülkeyi ziyaret etmiştir. Bu yurt dışına çıkışlarının kimisi gönüllü kimisi de zorunlu olmuştur (el-Semerai, 1973: 12). 1947 senesinde Londra'da Nuri es-Saîd ile görüşmüş ve ondan affını talep etmiştir. Bu olay üzerine Irak'a dönmüş ve Kerbela'ya vekil olmuştur. Altı ay kadar çalışmış ve bir sonraki seçimlerde adaylığına rağmen başarısız olmuştur (el-Semerai, 1973: 14). 1948 yılında Irak halkı Portsmouth Antlaşmasını tenkit etmek için ayaklandığında, ayaklananlar arasında Muhammed Mehdi el-Cevâhirî'nin kardeşi Câfer de yer almaktadır. Câfer bugün Şüheda köprüsü şeklinde malum olan Rusafe köprüsünde kurşunlanmış ve şehit edilmiştir. Bu olaydan sonra oldukça üzülen ve kinlenen şair, kasidelerinde kin ve nefret telaffuzlarına yer vermeye başlamıştır. Kardeşi için 'Câfer' adında Arap dünyasındaki halkların mücadelesinin sembolü olan meşhur kasidesini yazmıştır. el-Cevâhirî aslında böyle bir kaside yazmaya niyetinin olmadığı fakat bazı kişilerin kendisinden kardeşinin cenaze töreni

için kaside yazmasını talep ettiklerini anlatır. O geceyi uyumadan geçirdiğini ve kardeşi için bir mersiye yazmadığı takdirde bu durumun kendisi için bir utanç kaynağı olacağını düşünerek ve kendisini zorlayarak bir şiir yazmaya çalışır fakat bir türlü başarılı olamaz. Kendi kendine ‘Biliyor musun Cevâhirî yoksa bilmiyor musun?’ diye birkaç defa sorar. Nihayetinde kalemi eline alan el-Cevâhirî’nin gönlünden şu mısralar kâğıda dökülmüştür:

بأن جراح الضحايا فم أتعلم أم أنت لا تعلم

Biliyorsun ya da bilmiyorsun Yaralı kurbanlar dil olmasını

تذكرت من يبكي عليّ فلم أجد

سوى السيف والرمح الرديني باكيا

Düşündüm benim için kim ağlıyor fakat bulamadım

Sadece kılıç ve mızrak ağlıyor

Suriyeli subay Adnan el-Malkî’nin bir suikast neticesinde vefat etmesi sebebiyle, Muhammed Mehdi el-Cevâhirî, 1957 senesinde Suriye Genelkurmay Başkanlığında el-Malkî’yi yâd etmek için tertip edilen törende harika bir kaside sunmuştur. Bu kasideyi oldukça beğenen yönetim, şairin ülkede kalmasına müsaade vererek kendisini şeref konuğu olarak görmüşlerdir. Yine bu esnada şair Suriye Genelkurmay Başkanlığının yayınladığı “el-Mecelletu el-Askeriyye”de yazı işleri başkanlığını üstlenmiştir. (el-Semerai, 1973: 16) Nuri es-Saîd’in politikasına karşı gelmekten hiçbir zaman bıkmayan el-Cevâhirî doğal olarak 1958’de monarşinin yok olmasına oldukça sevinmiştir. Bağdat’a dönen şair, devrimi kutlamak için güzel bir kaside kaleme almıştır. Bu dönemde el-Cevâhirî altın çağını yaşamaktadır. Hem Iraklı Edebiyatçılar Birliği hem de Iraklı Gazeteciler Birliği’ne başkan seçilmiştir. el-Cevâhirî devrim sonrası ilk yıllarda devrime destek vermiştir fakat sonraki senelerde devrimin yaptığı bazı yanlışlar sebebiyle devrimi tenkit etmeye başlamıştır. el-Cevâhirî’nin çıkardığı son gazete olan ve sol bir fikriyata sahip olan gazetesi ‘el-Ra’yu’l-Am” Abdulkerim Kasım’ın sahip olduğu otoriter rejime büyük bir kararlılıkla karşı çıkmıştır. Bu muhalefet sebebiyle dikkatleri çeken gazetenin, kısa bir süre sonra da varlığına son verilmiştir. 1961 senesinin son günlerinde Irak’ın sıkıntılı günlerinden kurtulmak isteyen el-Cevâhirî Lübnan’a gitme kararı almıştır. Bu şehirde yapılan “el-Ahtal es-Sagîr” isimli şiir festivalinde evvelinde kendisinden övgü ile bahsettiği ve adına kasideler yazdığı Abdulkerim Kasım’ı tenkit eden şiirler kaleme almıştır. Meydana gelen bu hadiseden sonra Irak’a tekrar gidebilmesi iyice zorlaşmıştır. Uzun bir süre bu ülkede yaşayan şair, buradaki hayatından sonra yedi yıl hayatını sürdüreceği Prag şehrine geçmiştir. 1968 senesinde darbe hükümeti yönetimi ele geçirmiş ve şairin tekrar vatanına dönmesine olanak sağlamıştır. Yine bu süreçte Iraklı edebiyatçılar birliğinin başkanlığını üstlenmiş ve yeni hükümet tarafından kendisine bir maaş bağlanmıştır (el-Semerai, 1973: 17). Muhammed Mehdi el-Cevâhirî 1969 senesinde "Berîdu’l-Avde " "Dönüş Postası" adında yeni bir eser ortaya koymuştur. 1973 senesinde Tunus’ta tertip edilen dokuzuncu edebiyatçılar konferansında Iraklı edebiyatçılara öncülük etmiştir. Şaire birçok ülke davet göndererek, onu ülkelere davet etmiş fakat o Suriye’de hayatını idame ettirmeye karar kılmıştır. Fas, Ürdün ve Mısır gibi ülkeler şairi davet eden başlıca ülkeler arasında yer almaktadır. 1997 senesinde Şam’da hayata gözlerini yuman şair, Siddi Zeynep Garipler Kabristanı’na defnedilmiştir (Abubakr, 2017:

14-15). Başlıca eserleri şunlardır:

"Bine eş-Şa' r ve el-Attife"

"Divanu'l-Cevâhirî"

"Beridu'l-Ğurbe"

"Beridu'l-Evde"

"Zikreyâtî"

"Eyyühe'l-Erak"

2. El-Cevâhirî'nin Sürgün Hayatı

Görüldüğü üzere el-Cevahiri, ömrünün yaklaşık yarısını vatanından yurdundan ve kendisini çocukluğuna götüren Dicle ve Fırat nehirlerinden uzakta sürgünde geçirmiştir. Kuşkusuz el-Cevâhirî, vatanından çıkmaya mecbur edilmiş, uzun bir zaman yurdundan, ailesinden, sevdiklerinden ve dostlarından uzakta yaşamış; gurbet acısı çekmiştir. Dolayısıyla gurbette yaşadığı acı ve ıstıraplar, şiirlerine öyle bir yansımıştır ki, hüznün, çile, ağıt ve ayrılık acısı gibi konuları şiirlerinde, çağdaş deneyimlerin ulaşamayacağı biçimde sanatsal bir güzellikle işlemeyi başarmıştır. el-Cevâhirî'nin şiirlerinde görüldüğü üzere kendisi, kalbini coşturan, dilini açan ve kanında dolaşan vatan gerçeğini hep ön planda tutmuştur (el-Cevâhirî, 1982: 86). Bu bağlamda el-İlm ve'l- Vataniyye (Bilim ve Vatanseverlik) adlı şiirinde şair şöyle demektedir:

Ey bilim! Sen ki, vatanlar senin sayende olur bahtiyar,

Öyleyse vatan senin sayende daima olsun payidar,

Irak, senin sevginle sulansın ki,

Susuzluktan içi yanıp göyünenler ve susayanlar şifa bulsun,

Islah edesin ahalimizin ahlakını,

Zira üzerine çullanmıştır cehalet ve düşmanlık (el- Cevâhirî ve Hayal, 2004: 231-232).

Vatan, insanıyla, ağacı ve suyuyla, yüksek tepeleriyle, unutulmuş abideleriyle el-Cevâhirî'nin zihninde bir tablo olarak kendisini göstermiş, vatanın o kaybolmuş gölgesi, en güzel şiirsel tablolara ilham olmuştur. Dicle ve Fırat nehirlerinin gölgeleri, şairin en güzel övgü ve metihlerine medar olmuştur. Örneğin 1926 yılında yazdığı 'Inde'l-Veda' (Veda Zamanı) adlı şiirinde, şairin dudaklarından şu dizeler dökülmüştür:

Fırat Nehrinden ayrı kalmak,

O Keder olarak yeter size,

Dicle'nin çiçeklerinden mahrum olmak,

Kahır olarak kâfidir size (el- Cevâhirî, 1982: 181).

el-Cevâhirî'nin yaşadığı sürgün hayatı, edebi, siyasi ve sosyal havanın hâkim olduğu temel meseleleri

şairlerinde dile getirirken büyük rol oynamıştır. Onun şiirleri sayesinde ki, genelde Arap toplumunda özelde ise Irak toplumunda saklı olan devrimci ve diri öz kuvveti yükseltip zafere ulaştıracak ve ülkedeki bozuk durumu ortadan kaldıracak yeni bir uyanış merhalesinin temelleri atılmıştır (Fahir, 2006: 68).

3. Toprağa Özlem

Toprak, yeryüzünde var olan bütün yurt ve vatanları meydana getiren temeli teşkil etmektedir. Şair; dağlar, nehirler, gökyüzü, ağaçlar ovalar vs. gibi sabit ve daima hareket eden birçok unsuru kendi içinde barındıran vatanına ve yurduna özlem duyduğu vakit, bu özlem ve hasretin en temel esası veya en azından bunun büyük bir kısmı, o vatanın toprağına ondan sonra da oranın doğasına olan tahassürden meydana gelmektedir. İşte bu, insanın o yörenin tabiatına ve çocukluğunu geçirdiği yerlere duyduğu özlemden ileri gelmiş ve onda çeşit çeşit duygu, hissiyat ve hayaller meydana getirmiştir. Öte yandan insan, topraktan bir parçadır. Topraktan yaratılmıştır ve ondan ayrı kalması veya o olmadan hayatını idame ettirebilmesi söz konusu değildir; bu o derece böyledir ki, bazı şairler için vatandan ayrı kalıp gurbette yaşamak, ölümden farkı yok. İnsan vatanı arasında gerçekten sıkı bağlar mevcuttur. İnsanlar, vatanlarına karşı duydukları sevgi ve tutkunluklarını, yıkıntıların önünde durup içlerinde coşan duygularını bütün asırlar boyunca dile getirip ifade etmişlerdir. Yazdıkları her şiirde, vatanlarına ve yurtlarına duydukları özlem ve hasreti, yıkıntıların şahit olduğu sevgi ve tutkuyla karışık dile getirmişlerdir (el-Cevâhirî, 1982: 68). Cahiliye döneminde şairin özlem duyup hasretini çektiği yerler, yaşayıp ikamet ettikleri yerlerdir. Yani yerleşik hayatın yaşandığı yerlere o zamanlar vatan denilmiştir. Ailelerinin, sevdiklerinin, konu komşunun bulunduğu ve vakit geçirdikleri yerlerden oluşan ve farklı unsurları kendisinde barındıran vatan, şairlerin özlem ve hasretini çektiği yer olmuştur. Yıllar geçmiş artık bedeviler yerleşik hayata geçmiştir. Böylece kent ve şehirlerin sayısı artmış, bundan sonra da bu kent ve şehirler, vatan haline gelmiştir. Herhangi bir sebepten ötürü insanlar, şehirden ayrıldıklarında -kendi rızalarıyla olsun veya olmasın- vatanları olan söz konusu şehre hep bir özlem. (el- Kabace, 2008:129). Bundan dolayıdır ki insanların yerleşip ikamet ettikleri yerler, genellikle vatan kabul edilmiştir. İnsanlar da daima vatanlarına tutkuyla bağlanıp onu sevmişlerdir. İbnü'r-Rûmî'nin vatan için çizip ona bağlanışının sebeplerini anlattığı şu şiirsel tablonun, bunu anlamak için kâfi geleceği düşünülmektedir (Fahir, 2006: 69).

Benim öyle bir vatanım vardır ki onu asla satmayacağıma dair söz verdim,

Ebediyete kadar benden başka hiç kimse ona sahip olmayacaktır,

Gençliğimin baharını, evet o nimeti vatanıma adadım ben,

Onun gölgesinde yaşayan halk ile beraber,

Gönlüm o vatani öyle sevdi ona öyle alıştı ki,

Sanki bir vücudu var da ortaya çıkıverse helak olup gideceğim (Nassar, 2003: 182).

SONUÇ

Sonuç olarak denilebilir ki, çoğu zaman vatan, hasreti duyulan, özlenen, hayal edilen, sevdası çekilen, uzakta kalan, kavuşulamayan bir güzel sevgilidir. Çoğu insan, içinde vatan sevgisi taşımaktadır. Vatandan yurdundan uzakta yaşayan şairler, vatana olan özlem ve hasretlerini mutlaka şiirlerinde estetik

bir tarzda dile getirmekte, hatta gurbet hayatı yaşamayan şairler, şiirlerinde bu duyguyu ifade edebilmek adına kendilerine hayali bir vatan yaratıp ona olan özlemlerini şiirlerinde dile getirmektedirler. Arap şiirinde vatan şairi dendiğinde, el-Cevâhirî, ilk akla gelecek önemli simalardan biridir. Ömrünün yarısını gurbette, vatanından ve yurdundan uzakta sürgünde geçiren Şair el-Cevâhirî, bu şiir akımının tipik bir temsilcisi sayılmaktadır. Klasik şiirin temelleri üzerinde yükselen modern şiirin yaratıcısı olarak el-Cevâhirî, şiirlerinde ifade etmeye çalıştığı duyguları bizzat yaşamış gerçek bir şairdir. Kendisi vatanından uzaklaşmak zorunda kalmış, vatan hasreti yaşamış ve gurbet duygusuna katlanarak yalnızlık çekmiştir ve bunları da şiirlerine yansıtmıştır. el-Cevâhirî'nin şiirleri dinleyeni bıktırmaz ve sağlam bir örgüye sahiptir. İnsan onun şiirlerini okurken öyle bir hale bürünür ki, sanki karşısında bir öğretmen varmış da kendisine hayat felsefesini ve vatan sevgisini öğretiyormuş gibi hisseder. Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki; abartılı ifadelerinden arındırılarak dikkatli bir inceleme süzgecinden geçirildiğinde bu şiirlerin, tarih ilmi için tali bir kaynak olabileceği bir gerçektir. Zira şairlerin kaleme almış oldukları o şiirler, tarihi olayları anlayıp tahlil etme hususunda önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, çalışmanın özgün olduğunu, bildiririm. Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma iki yazar tarafından yazılmıştır. Makalenin tüm kısımlarında yazarların ortak karar ve yazım vardır.

Çıkar Beyanı

Literatür taraması ve çalışmanın hazırlanması aşamalarında yazarlar arasında çıkar çatışması durumu yaşanmamıştır.

KAYNAKÇA

- Abubakr, S. A. (2017). *Muhammed Mehdi el-Cevahiri'nin Şiirlerinde Mücadele*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bingöl
- Bedevi, A. (1984). *el-Ğurbetü'l-Mekaniyye fi'ş-Şi'ri'l-Arabî* (Cilt 1). Meceletu'l-Alemi'l-Fikr.
- el- Kabace, M. A. (2008). *el-Ğurbe ve'l-Hanin ile'd-Diyari fi Şi'ri'l-Asri'l-Abbasi'es-Sani*, Yüksek Lisans Tezi, Küds, Filistin: el-Halil Üniversitesi.
- el-Cahiz. (1965). *el-Hayavân*, C3.
- el-Cavahiri, M. M., & Hayal. (2004). *Simufiniyetü'r-Rahil*.
- el-Cavahiri. (1982). *ed-Divan*, C.I, Daru'l-Avde, 3 Baskı, s.86. (Cilt 3). Beyrut.

- el-Ebşihî, Ş. M. (2008). *Şihabettin Muhammed b. Ahmed el-Ebşihî*, el-Mustadrafu Fi Külli Fenni Mustadraf. Mektebü'l-Hayat Yayınlar.
- el-Kadı, A. e.-N. (1965). *Şi'ru'l-Futûhu'l-İslamiyye fi Sadri'l-İslâm*. Kahire: Daru'l-Kavmiyye i't-Tıbaa ve'n-Neşr.
- el-Semerai, İ. (1973). *Luğetu'eş-Şi'ru beyine cileyin*. Beyrut: Dar el-Sakafa.
- Fahir, M. (2006). *el-Cevâhirî Şairu'l-Tecdid ve's-Sevre* (Cilt 1). Lazkiye, Suriye: Daru'l-Muraseleli't-Tıbaati ve'n-Neşir.
- Nassar, H. (2003). *Divan ibnu'r-Rumi* (Cilt 5). Kahire: Matbaatu Daru'l-Kutubu'l-Kavmiyye.
- Rumiyye, V. (1996). *Şir'une'l-Kadim ve'n-Nakdu'l-Cedîd*. Kuveyt: el-Meclisu'l-Vatanîli's-Sekâfe ve'l-Funûn ve'l-Edeb.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the iraqi poet Al-Jawahiri includes his longing for his homeland in his poem and he explains how important the homeland is. Muhammed Mahdi Abd Al-Jawahiri was born in Najaf in 1900 as the child of a conservative family. Al-Jawahiri's affiliation is based on his grandfather Sheikh Muhammed Hasan, who was a poet. His grandfather Jafari gave information about his idea and accepted it as an important source. He gained fame with his work named "Jawahiri'l-Kelam". This important work has been inherited from his grandfather to the family. At that time, Najaf was a religious center where cultural activities were intense. It is also the birthplace of many literary works. The family of Muhammad Mahdi al-Jawahiri was recognized as a family that produced literary works and beautiful poems in Najaf, was appreciated and respected by the people of Najaf. Again, his father is a respectable person who is culturally active and has a good religious education. His father, Sheikh Abd al-Huseyn, advocated that his son should receive a good education and ensured that he received a strict religious and cultural education without breaking away from traditional life. Al-Jawahiri, who had a good knowledge of classical poetry, had a good command of the poems of most of the famous poets of that period and memorized some of them. At that time, the literacy rate in Najaf was quite high. At the same time, poetry and literature were very developed and reached a level that would attract everyone's attention. Again in that period, Najaf was a city that was not disconnected with the dental world. At that time, newspapers and magazines published in various countries could easily reach Najaf.

The presence of Muhammad Mahdi al-Jawahiri in such a group makes him have a personality rich in both literary and cultural aspects and Tortits Al-Jawahiri, who has prepared the ground for his success, has made the following statement about these gains thanks to Najaf, my love for my country always behaves and I owe a lot to my country. Taking a break from his education life, Al-Jawahiri accepted King Faisal's offer and started to work as a civil servant in the palace. King Faisal liked his work very much and began to see himself as his son. Al-Jawahiri did not forget these favors the Hashimiye family gave him and wrote eulogies that praise this family and tried to pay his loyalty debt. The number of these eulogies is

about ten. He strangely succeeded in maintaining good relations with the royal family.

In 1930, Al-Jawahiri left his duties in the palace and set a new path for himself. Al-Jawahiri's Life in Exile, As can be seen, al-Jawahiri spent about half of his life in exile away from his homeland and the rivers Tigris and Euphrates, which took him to his childhood. Undoubtedly, al-Jawahiri was forced to leave his homeland and lived for a long time away from his homeland, family, loved ones, and friends; has suffered from the expatriate, Therefore, the pain and suffering he experienced in his country was reflected in his poems in such a way that he managed to process subjects such as sorrow, suffering, lament and separation pain in his poems with artistic beauty that could not be reached by contemporary experiences. As can be seen in the poems of al-Jawahiri, he always at the forefront of the reality of the homeland that stirs his heart, spreads his tongue, and circulates in his blood. The homeland, with its people, trees and water, high hills, and forgotten monuments, showed itself as a painting in the mind of al-Jawâhirî, and that lost shadow of the homeland inspired the most beautiful poetic paintings. The shadows of the Tigris and Euphrates rivers have been the poet's most beautiful praises and praises. For example, in his poem named *Inde'l-Veda* '(Veda Zaman) he wrote in 1926, the following lines were poured from the lips of the poet. The life of exile that al-Jawâhirî lived played a major role in his poetry while expressing the basic issues dominated by the literary, political and social atmosphere. Thanks to his written poems, the foundations of a new phase of awakening were laid that would raise the revolutionary and vital force hidden in Arab society in general and Iraqi society in particular, and achieve victory and eliminate the corrupt situation in the country.

The soil constitutes the foundation that forms all the lands and homelands that exist on earth. When he longs for his homeland, which contains many elements that are fixed and always moving, the most basic essence of this longing, or at least a large part of it, comes from the dedication to the homeland. This is the result of man's longing for the nature of that region and the places he spent his childhood in, and it created a variety of emotions, feelings, and dreams. On the other hand, man is a piece of earth. It was created from the earth, and it is out of the question for it to remain separate from it or to survive without it; this is so that for some poets, staying away from homeland and living abroad is no different from death. There are really tight ties between the human homeland. People have expressed their love and affection for their homeland, and the emotions that have been standing in front of the ruins and rejoicing in them for centuries. In every poem they wrote, their longing for their homeland.

The ruins of the poet in the period of Jahiliyyah are the places where the poet loved and lived. In other words, the places lived were called homeland at that time. The homeland, which consists of the places where their families, loved ones, their neighbors spend time, and which contains different elements within itself, the place where poets longed were the hits with love and passion. these cities have become homeland when people, for whatever reason, leave the city there is always a longing for the city in question, the places where people live are generally accepted as their homeland. People have always been passionately attached to and loved their homeland. It is thought that the following poetic table, which Ibnu'r-Rûmî draws for the homeland and explains the reasons for his attachment to it, will be enough to understand this.